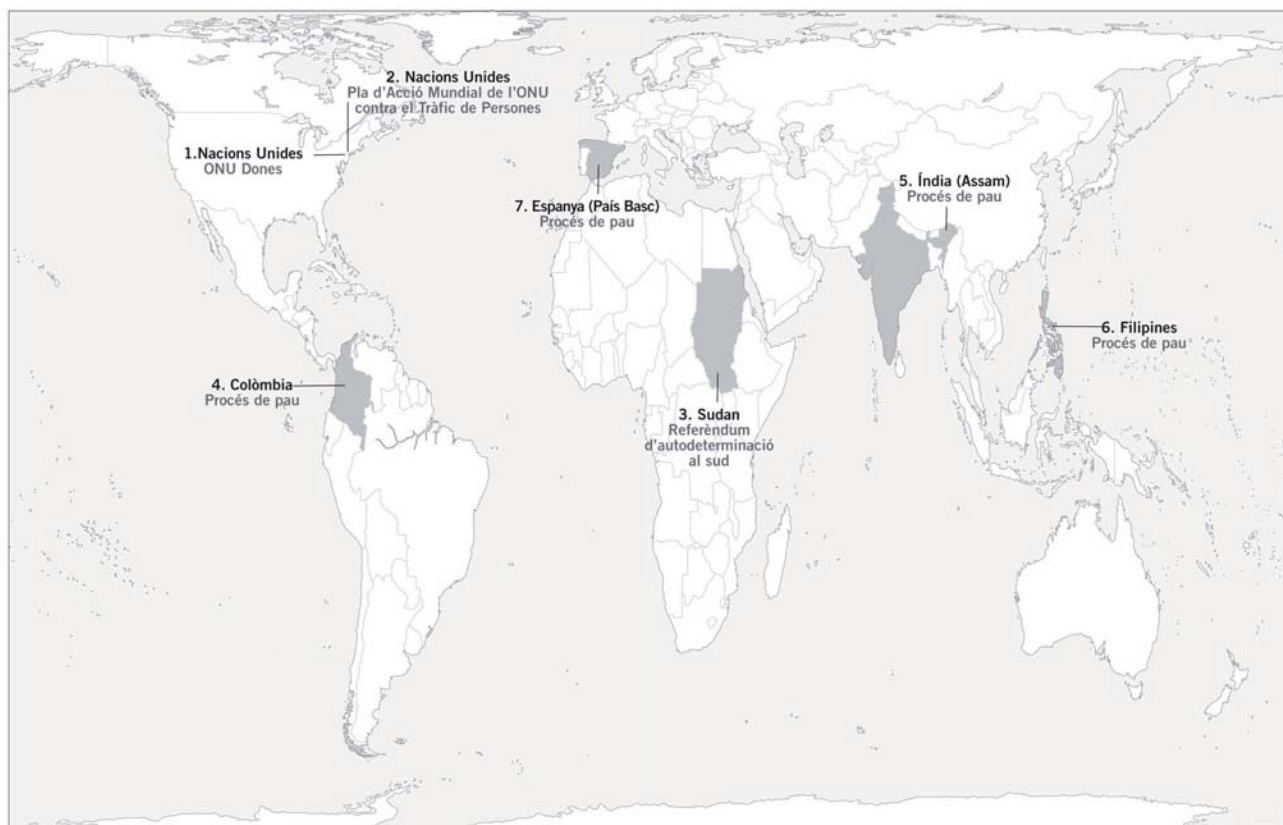

Oportunitats de pau per al 2011

Després de l'anàlisi de l'any 2010 en matèria de conflictivitat i construcció de pau, l'Escola de Cultura de Pau de la UAB destaca set escenaris que constitueixen oportunitats de pau per a l'any 2011. Es tracta de cinc contextos on hi ha o hi ha hagut en el passat un conflicte armat o tensió i en els quals conflueixen factors positius que poden conduir a la seva resolució, i de dos temes de l'agenda internacional que també poden derivar en avenços en matèria de construcció de pau. Les oportunitats identificades inclouen la creació d'ONU Dones, el Pla d'Acció Mundial de Nacions Unides contra el Tràfic de Persones, el referèndum d'autodeterminació al sud del Sudan, la finestra d'oportunitat per al diàleg a Colòmbia, els processos de pau a l'estat indi d'Assam, la represa de les converses de pau a les Filipines i l'alto el foc declarat per ETA al País Basc.

Totes aquestes oportunitats de pau requeriran l'esforç i compromís real de les parts implicades i, si s'escau, del suport d'actors internacionals per tal que les sinergies i factors positius ja presents contribueixin a la construcció de la pau. En qualsevol cas, l'anàlisi de l'Escola de Cultura de Pau pretén oferir una visió realista d'aquests escenaris, posant de manifest les dificultats que també existeixen i que podrien suposar obstacles per a la seva materialització com a oportunitats de pau.

1. ONU Dones, el nou organisme per a la defensa de l'equitat de gènere

El 2 de juliol de 2010 l'Assemblea General de l'ONU va aprovar per unanimitat la creació d'ONU Dones, un nou organisme encarregat de coordinar totes les agències de Nacions Unides que treballen en qüestions relatives als drets i l'apoderament de les dones. ONU Dones, que va entrar en vigor el gener de 2011, assumeix com a objectius principals l'eliminació de la discriminació contra les dones i les nenes, l'apoderament de les dones i l'equitat entre homes i dones en termes de desenvolupament, drets humans, acció humanitària i pau i seguretat. Aquests grans objectius es traduiran a la pràctica en funcions més concretes, entre les quals destaquen donar suport als diferents cossos intergovernamentals en la formulació de polítiques, estàndards i normes; ajudar els estats membres de l'ONU a implementar aquests estàndards i proporcionar suport financer i tècnic als països que ho demanin, així com forjar aliances amb la societat civil.

La creació d'ONU Dones planteja una sèrie d'oportunitats pel que fa a la lluita per l'equitat de gènere i l'apoderament de les dones, que poden suposar un avenç important en relació amb la situació actual de les dones i les nenes arreu del món, i respecte a la projecció de les polítiques de gènere de cara al 2011.

D'una banda, l'aprovació unànime de la creació d'aquesta nova institució per part dels estats membres de l'ONU ja és un fet positiu per si mateix, ja que els estats van reafirmar amb aquesta decisió la importància dels drets de les dones i van reiterar que aquests han de tenir un lloc prioritari en l'agenda política de tots els països. D'altra banda, la unificació de les diferents agències dedicades a la dona contribuirà a donar més força, coordinació i coherència a les polítiques de gènere que s'impulsin des de Nacions Unides i també des dels respectius països i institucions de la societat civil en coordinació amb aquest nou organisme, i facilitarà també la rendició de comptes.

En aquesta línia, la creació de la figura d'una secretària general adjunta i directora executiva d'ONU Dones confereix més autoritat i poder a aquest nou organisme. La designació de Michelle Bachelet per a aquest càrrec, tal com va afirmar el secretari general de l'ONU, Ban Ki-moon, pot donar, pel seu bagatge com a expresidenta de Xile i per la seva trajectòria de defensa dels drets de les dones, més visibilitat a aquest càrrec i aportar alhora la seva trajectòria de lideratge global, les seves habilitats polítiques i la seva capacitat per crear consens, així com una àmplia xarxa de relacions tant en el sector públic com privat a escala internacional.

ONU Dones haurà d'afrontar, però, diversos desafiaments durant el seu primer any de creació. Un d'ells és la fragmentació que existeix actualment entre les quatre agències que, des de gener de 2011, formen ONU Dones. En aquest sentit, un dels principals reptes a curt termini és l'homogeneïtzació dels objectius i les

polítiques en tots els àmbits relatius a les dones, de manera que aquest organisme marqui, dirigeixi i coordini les línies de treball que cal seguir a curt, mitjà i llarg termini.

D'altra banda, la inclusió al Comitè Executiu d'ONU Dones de països com Aràbia Saudita, el Pakistan o la RD Congo, caracteritzats per la violació sistemàtica dels drets de les dones i nenes, ha despertat crítiques des de diferents àmbits vinculats a la defensa dels drets de les dones. En aquest sentit, aquest organisme haurà de demostrar que la inclusió d'aquests i altres països en el Comitè Executiu serveix per implicar-los més en la lluita per l'equitat de gènere i pels drets de les dones i nenes, i no per frenar els avenços i les iniciatives d'ONU Dones en aquesta matèria.

Finalment, un altre desafiament és el finançament. ONU Dones compta amb un pressupost inicial de 500 milions de dòlars, que s'incrementarà progressivament durant els cinc anys següents fins assolir la xifra de 1.000 milions de dòlars. Segons la directora executiva de l'organisme, aquest és el pressupost mínim per poder dur a terme tots els seus objectius, i ja abans d'iniciar el seu mandat, Bachelet va instar els estats membres a incrementar la seva inversió. En aquest mateix sentit, les organitzacions de dones que van liderar la campanya per a la creació d'aquesta nova agència han assenyalat que la xifra inicial és clarament insuficient per fer front als nombrosos reptes del mandat. Una d'aquestes organitzacions, la coordinadora Gender Equality Architecture Reform (GEAR), va assenyalar que continuaran treballant per aconseguir quatre qüestions centrals per al bon funcionament de la nova agència: aconseguir una participació substantiva, sistemàtica i diversa de la societat civil a tots els nivells; potenciar una capacitat operacional forta a nivell de país i abast universal; assegurar un finançament ambiciós amb recursos estables; i fomentar un lideratge fort amb una secretària general adjunta que combini una visió global amb experiència en l'àmbit de l'equitat de gènere en el terreny.

En definitiva, la posada en marxa d'ONU Dones el gener de 2011 es presenta, sens dubte, com una oportunitat en l'avenç dels drets de dones i nenes, de l'equitat de gènere i l'apoderament de les dones. Un camí que l'organisme haurà de recórrer acompanyat de la societat civil i dels estats, que han de reforçar la seva aposta per les polítiques de gènere amb més implicació en aquesta matèria tant fora com dins de les seves fronteres.

2. El Pla d'Acció Mundial de Nacions Unides contra el Tràfic de Persones

L'Assemblea General de l'ONU va llançar l'agost de 2010 el Pla d'Acció Mundial de Nacions Unides contra el Tràfic de Persones (A/RES/64/293) per lluitar contra un delictes internacional que l'organització mundial considera que és una forma contemporània d'esclavitud i que afecta 2,4 milions de persones al món, la majoria, dones i menors. Amb aquest pla s'insta els estats membres de l'ONU a actuar en diferents nivells adoptant mesures concretes per prevenir el tràfic de persones, protegir i assistir les víctimes, perseguir els responsables i reforçar la col·laboració interestatal. El Pla insta també a la cooperació internacional, regional i subregional en reforçar-se el paper del Grup Interinstitucional de Coordinació contra el Tràfic de Persones. Posteriorment, i com a part d'aquest Pla, es va crear el Fons Voluntari de l'ONU per a Victimes de la Tràfic de Persones amb l'objectiu d'oferir a les persones víctimes d'aquest flagell, assistència humanitària, legal i financera. En aquest sentit, la iniciativa pretén oferir recursos per rescatar les víctimes. Cada any, 22.000 dones i menors són rescatats pels seus familiars, autoritats governamentals o ONG que es dediquen a aquesta tasca.

El tràfic és una activitat delictiva que comprèn qüestions diverses com l'extracció d'òrgans per a la seva venda, l'explotació laboral, domèstica o sexual, i el matrimoni servil o forçat. Una persona pot ser víctima de l'explotació laboral, de l'explotació sexual o d'ambdues simultàniament. L'explotació sexual inclou, generalment, l'abús dins de la indústria del sexe però també pot produir-se a mans de particulars. El denominador comú dels escenaris de tràfic és l'ús de la força, el frau o la coerció per explotar una persona per tal de dominar-la, sotmetre-la o obtenir-ne un guany. L'ús de la força o la coerció pot ser directe i violent o psicològic. En aquest sentit, el Protocol per Prevenir, Reprimir i Sancionar el Tràfic de Persones (2003) defineix el tràfic de persones com «la captació, el transport, el trasllat, l'acollida o la recepció de persones recorrent a l'amenaça o a l'ús de la força o altres formes de coacció, el rapte, el frau, l'engany, l'abús de poder o d'una situació de vulnerabilitat o a la concessió o recepció de pagaments o beneficis per obtenir el consentiment d'una persona que tingui autoritat sobre una altra, amb fins d'explotació. Aquesta explotació inclourà, com a mínim, la prostitució aliena o altres formes d'explotació sexual, els treballs o serveis forçats, l'esclavitud (o les pràctiques anàlogues a l'esclavitud), la servitud o l'extracció d'òrgans».

El tràfic de persones té un impacte devastador en les víctimes individuals, que sovint pateixen abusos físics i emocionals, violència sexual, amenaces contra la seva persona i els seus familiars, retenció de documents i, fins i tot, la mort. En aquest sentit, el Pla insta els governs a adoptar les mesures necessàries per garantir que les víctimes no siguin penalitzades per la seva condició i a protegir la seva privacitat, identitat i seguretat. Aquesta iniciativa també emfatitza la importància

d'augmentar la recerca, la recollida de dades i l'anàlisi del fenomen del tràfic en l'àmbit internacional, ja que pràcticament cap país està exempt d'aquesta xacra, ja sigui com a origen, trànsit o destí d'aquest fenomen.

El tràfic de dones i nenes, especialment amb fins d'explotació sexual, constitueix el tercer negoci il·legal més lucratiu del món després de la venda d'armes i d'estupefaents. Segons estimacions de Nacions Unides, aquest negoci mou anualment entre 5.000 i 7.000 milions de dòlars i habitualment està controlat per xarxes criminals internacionals relacionades amb altres activitats il·lícites. Cada any 1,2 milions de nens a tot el món són víctimes del tràfic d'éssers humans i l'OIM estima que mig milió de dones entren cada any a Europa Occidental per ser explotades sexualment. Sovint el tràfic s'ha confós amb el tràfic d'immigrants ja que tots dos es produeixen a través de les vies establertes per a la immigració irregular. La relatora especial de l'ONU sobre la venda, prostitució i pornografia infantil, Najat Mjid, va alertar el 2010 sobre l'augment d'aquest delictes al món i va assenyalar que l'increment dels fluxos migratoris deixa, de manera especial, molts menors en situació de desemparament, fet que els fa més vulnerables a aquest tràfic. La relatora va lamentar que les respostes dels governs davant aquest flagell fossin fragmentàries i

ineficaces. En aquest sentit, i segons revela l'Informe Mundial sobre el Tràfic de Persones (2009), dels 155 països analitzats, en dos de cada cinc països no s'havia condemnat cap traficant per aquest motiu.

Aquesta iniciativa, que també preveu treballar amb organitzacions de la societat civil, el sector privat i els mitjans de comunicació, reconeix la importància d'adoptar un enfocament relacionat amb la protecció dels drets humans a l'hora de tractar aquesta problemàtica i hauria de suposar un avenç en la visibilització d'aquest fenomen i en l'atenció a les víctimes. No obstant això, diverses organitzacions socials han criticat l'enfocament penal del Pla que se centra de manera prioritària en la promoció de la denúncia de casos davant la justícia, un fet poc habitual en la pràctica quotidiana i que deixaria *de facto* un gran nombre de víctimes al marge de qualsevol tipus d'assistència i possibilitat de restitució dels seus drets. Tot i que el Pla marca una fita perquè posa definitivament en l'agenda dels governs una problemàtica que afecta progressivament un major nombre de persones, associacions de víctimes també han revelat que no es veuen identificades amb el Pla ni amb les mesures concretes que proposa. Cal veure, doncs, com la implementació efectiva del Pla aportarà el reconeixement i la protecció que les víctimes mereixen.

El tràfic és una activitat delictiva que comprèn qüestions diverses com l'extracció d'òrgans per a la seva venda, l'explotació laboral, domèstica o sexual, i el matrimoni servil o forçat

3. El referèndum d'autodeterminació al sud del Sudan

El 9 de gener de 2011 la regió sud del Sudan va celebrar un referèndum d'autodeterminació. El plebiscit, previst en l'Acord de Pau Global conclòs el desembre de 2005, va permetre als ciutadans del sud escollir entre continuar formant part de la nació sudanesa o la creació d'un nou Estat. El reconeixement del dret d'autodeterminació va ser definitiu per a la fi d'un conflicte armat que havia causat més de dos milions i mig de víctimes gairebé en quatre dècades d'enfrontaments. Davant de situacions com la del Sàhara Occidental, Palestina o Kosovo, on no ha estat possible aconseguir un acord en aquests termes, la celebració del referèndum es va convertir en un exemple de com es pot resoldre un conflicte, enquistat i brutal, permetent a les persones definir el seu futur en termes de territori i independència.

En la mesura que l'opció a favor de la independència del sud semblava ser la més factible, la transparència i el respecte a la legalitat de la consulta es van convertir en factors determinants per garantir el suport al seu resultat, no només pel nord del país, sinó també per la comunitat internacional i les poblacions del sud favorables a la unitat del Sudan. I és que, malgrat l'intent de presentar el nord i el sud del Sudan com una dicotomia perfecta i completament oposada en qüestió de raça, religió i cultura, el cert és que el mestissatge del seu poble, i la pluralitat en les seves opinions polítiques, és una realitat que cal tenir en compte, sobretot a les regions limítrofes del sud, la supervivència de les quals depèn en gran mesura de mantenir els seus estrets llaços amb el nord. En aquest sentit, la proposta que la frontera no sigui un element divisor i tancat sinó que permeti la porositat i l'intercanvi que beneficiï ambdues parts seria una solució que, si es materialitza, beneficiaria tant el nord com el sud.

La veritat és que, fins ara, els esforços principals s'han encaminat a fer possible el referèndum per l'autodeterminació del sud, incloent oferiments per part dels Estats Units i de la UE de suavitzar les sancions que pesen sobre el Sudan, i recuperar les bones relacions econòmiques i diplomàtiques del passat, si el nord permet la consulta i en respecta el resultat. La signatura de l'acord de pau, però, va ser només un primer pas en el procés de pau del Sudan que va permetre que cessés el conflicte armat i va facilitar un marc d'acord que s'hauria de concretar després. Tot i haver transcorregut cinc anys, el desenvolupament dels seus principals punts i la negociació de temes clau han estat postergats amb múltiples maniobres de dilació per part dels seus signants. La gestió i repartiment dels beneficis obtinguts de l'exploració de les reserves de cru i dels recursos hídrics del Nil, els acords en temes de seguretat i defensa, el futur de l'enclavament petrolífer d'Abeyi o la delimitació formal de la frontera entre el nord i el sud són només exemples de les importants decisions que no s'han pogut tractar. No obstant això, arribats a aquest punt, la definició concreta de tots aquests assumptes esdevé imprescindible per assegurar la pau i la viabilitat del Sudan o els «Sudans» després del referèndum.

La creació de la comissió per al referèndum d'Abeyi, en el qual es decidirà si l'enclavament continua dins del nord o passa a formar part del sud, va quedar estancada el 2010 davant la incapacitat de definir qui tindria dret a votar en la consulta. La zona, poblada per la comunitat dinka ngok (favorable a integrar-se al sud), ha format part durant segles de la ruta transhumant de la comunitat misseriya, que veu que perill el dret de pasturatge per als seus ramats si Abeyi deixa de ser reconegut com a territori del nord, per la qual cosa exigeix participar també en el referèndum. Arran d'aquesta situació i la manca d'acords, el referèndum no va tenir lloc a Abeyi el 9 de gener de 2011. Els enfrontaments que es van iniciar a la zona el mateix dia en què s'hauria d'haver realitzat el plebiscit van posar de manifest el potencial desestabilitzador de l'enclavament.

Per contra, el referèndum d'autodeterminació es va desenvolupar amb normalitat i sense incidents violents a la regió meridional. Durant el 2010 es va assistir a una clara reducció en els enfrontaments entre milícies comunitàries que durant els dos anys anteriors havien generat centenars de víctimes a les comunitats nuer, dinka, shilluk i murle. Per tal que aquesta situació de calma es mantingui al sud caldrà aconseguir solucions que afavoreixin l'estabilitat i el desenvolupament econòmic. Les institucions del nou Estat hauran de mostrar la seva pluralitat i la seva capacitat per representar les múltiples comunitats del sud, facilitant també vies per a l'expressió de les veus dissidents dels posicionaments oficials. Només la capacitat dels governants del sud de proveir de serveis bàsics, ocupació i formació als seus ciutadans, independentment de la comunitat a la qual pertanyin, aconseguirà legitimar les seves institucions i farà possible la pau dins del nou país.

El referèndum *per se* no aconseguirà la pau ni tampoc la independència efectiva del sud del Sudan. Per això, aconseguir solucions que afavoreixin la construcció del nou Estat serà clau per permetre que les institucions del sud dirigeixin de manera autònoma les regnes del país. Diversificar les fonts d'ingressos del nord i el sud del Sudan, anant més enllà de la renda petrolera, dur a terme una descentralització efectiva d'ambdós territoris i promoure el desenvolupament de les seves províncies, són objectius que haurien de centrar l'estratègia de construcció de pau sudanesa.

La celebració del referèndum d'autodeterminació va materialitzar el dret a decidir de la població del sud del Sudan després de quatre dècades de violència

4. L'oportunitat per al diàleg a Colòmbia

Després de vuit anys de confrontació militar oberta entre l'Estat i les forces insurgents, l'arribada a la Presidència de Juan Manuel Santos a l'agost va fer entreveure una nova finestra d'oportunitat per a la solució política i negociada del conflicte armat. Una setmana abans de la presa de possessió, les comandàncies de les organitzacions guerrilleres FARC i ELN es van pronunciar públicament convidant el nou mandatari al diàleg i a la negociació. Aquest plantejament va coincidir amb l'expressat pel president Santos en el seu discurs d'investidura, quan va afirmar que «la porta del diàleg no està tancada amb clau» i que corresponia a les guerrilles donar mostres clares de voluntat de pau alliberant els segrestats, aturant les accions ofensives i suspenent el reclutament de menors i la col·locació de mines anti-personals.

La guerrilla de les FARC va reiterar la seva crida al diàleg sense condicions prèvies i va acompanyar la seva proposta d'un gest de pau: l'anunci de l'alliberament unilateral de cinc segrestats. Per la seva banda, l'ELN va proposar al Govern un alto el foc bilateral i el cessament d'hostilitats, alhora que va exposar el seu enfocament per a les negociacions de pau en un document en què deia: «dialogar per negociar, negociar per signar, signar per complir». El Govern va respondre a l'oferiment d'alliberament unilateral de les FARC donant totes les garanties per a la posada en llibertat dels ostatges i nomenant un representant per a aquesta operació. A més, va promoure al Parlament lleis per a la reparació de les víctimes del conflicte i sobre la restitució de terres. Va enviar així mateix un important missatge a les organitzacions insurgents sobre l'existència de voluntat política per impulsar reformes que portin pau i justícia social.

Un altre fet que va contribuir a enfortir la nova proposta de diàleg va ser la millora de les relacions de Colòmbia amb els seus veïns immediats: Veneçuela i l'Equador. Durant el 2010 l'activitat diplomàtica entre Caracas i Bogotà es va trencar després d'haver augmentat la tensió entre els dos governs de manera progressiva des del 2009 en relació amb el conflicte intern colombià. L'expresident colombià, Álvaro Uribe, va arribar a acusar el seu homòleg, Hugo Chávez, de connivència amb les FARC en permetre que quadres de la guerrilla s'assentessin en territori veneçolà. L'augment de la tensió va fer témer la confrontació entre els exèrcits d'ambdós països a la frontera. No obstant això, l'arribada de Santos a la Presidència va suposar un canvi radical en aquesta política de confrontació verbal i va permetre que Colòmbia i els seus veïns dirimissin les seves controvèrsies a través de camins estrictament diplomàtics, sobre la base del respecte mutu, la no-ingrència en els assumptes interns dels països i el reconeixement de les diferències ideològiques.

D'altra banda, el major protagonisme de Colòmbia dins d'UNASUR, després que Santos assumís el càrrec, va fer visible el reconeixement a la transcendència de l'organisme multilateral com a fòrum de discussió política

i progrés per als països americans. UNASUR, com a procés d'integració regional i com a entorn internacional immediat de Colòmbia, és clau si es té en compte la transfronterització del conflicte armat colombià, ja que tant l'Exèrcit com les guerrilles han creuat els límits nacionals i la seva activitat té un impacte en la vida, economia i estabilitat dels països veïns. A més, UNASUR ha realitzat múltiples actuacions –a través de les seves cimeres i les tasques diplomàtiques de la seva Secretaria– per canalitzar, per mitjà de canals polítics, les controvèrsies internes dels països que la constitueixen, per la qual cosa podria en el futur tenir un paper com a facilitadora del diàleg a Colòmbia. En aquest sentit, cal destacar que UNASUR inclou com un dels seus mandats fundacionals constituir-se com a «zona de pau».

Un altre factor de vital importància és l'existència de múltiples iniciatives de construcció de pau en els àmbits locals i regionals, impulsades per grups de persones i comunitats que, amb el suport de governs locals i de la cooperació internacional per al desenvolupament, han aconseguit construir nous escenaris de convivència, tot i la gravetat del conflicte armat. Segons recents enquestes d'opinió, el 74% dels colombians estaria d'acord a superar el conflicte armat mitjançant el diàleg i la negociació. Així mateix, l'existència i vigència d'importants propostes de pau de persones i sectors de la societat civil és un ingredient important a l'hora de definir les agendes en els seus continguts i possibles sortides. Entre aquests destaca l'elaborada per la Comissió de Conciliació Nacional, més coneguda com a «Proposta dels Cinc Mínims», que va ser acollida per la majoria dels partits polítics que participaven en les eleccions presidencials, inclòs el de l'actual mandatari.

Els factors exposats anteriorment –voluntat expressa de les guerrilles, posició i voluntat política del Govern, context internacional favorable i disposició de la societat per donar suport i per participar en un procés de pau– són raons fortes per entendre que Colòmbia té una gran oportunitat al seu abast que no ha de deixar passar. És obvi reconèixer que les oportunitats de pau sorgeixen, en general, incompletes, que han de potenciar-se els factors que la defineixen i que les parts han de fer grans esforços per superar resistències i mantenir vives i actives les seves respectives voluntats de pau. A més, es requereixen gestos de pau que ajudin a construir la confiança necessària per a l'obertura del diàleg, i que la societat civil i la comunitat internacional generin la pressió necessària perquè les parts es decideixin a negociar la pau.

5. Els processos de pau a l'estat d'Assam (Índia)

Assam, un dels set estats del nord-est de l'Índia, pateix des de fa tres dècades un conflicte armat amb múltiples fronts, representats per diversos grups armats d'oposició que reclamen des de la independència fins als drets de les ètnies minoritàries que habiten la regió. En aquest període s'han dut a terme diverses iniciatives de pau. Algunes d'aquests han derivat en acords d'alto el foc, com va passar el 2002, amb l'UPDS, i el 2005, amb la facció de l'NDFB favorable al procés de pau. D'altres, com és el cas de l'ULFA, han iniciat processos de pau que s'han vist truncats. Actualment, el Govern manté obertes vies de diàleg amb els principals grups armats d'oposició que operen a l'estat –amb l'UPDS, amb la facció de l'NDFB favorable al procés de pau, amb el KLNLF i amb les faccions DHD(N) i DHD(J)– i preveu iniciar en breu converses de pau formals amb l'ULFA, un dels grups armats més antics i amb més implantació de la regió. En aquest context, diferents factors poden afavorir els avenços en termes de pau a Assam de cara al 2011.

D'una banda, hi ha una clara predisposició per part del Govern central i del govern d'Assam per aconseguir la pau a l'estat. Tots dos s'han mostrat oberts a iniciar converses de pau amb totes les faccions dels grups armats i han acceptat certes concessions, encara que amb el prerrequisit que els grups abandonin les armes i renunciïn a les seves aspiracions independentistes. En el cas concret de l'ULFA, el Govern va permetre la llibertat sota fiança dels seus líders empresonats a Assam, la qual cosa constituïa una de les principals condicions imposades pel grup armat per a l'eventual inici de les converses. Aquesta predisposició ve marcada, en part, per la celebració d'eleccions a l'estat previstes per a 2011. Segons opinen diversos analistes, el Partit del Congrés, que porta dues legislatures consecutives al capdavant d'Assam, estaria intentant accelerar els processos de pau amb els diferents grups armats d'oposició assamesos amb la finalitat, entre altres motius, d'obtenir un major crèdit de cara als comicis.

D'altra banda, un altre factor que convida a l'optimisme és la voluntat declarada dels líders de diversos grups d'abandonar la lluita armada i implicar-se en el procés de pau. En aquest sentit, els líders de l'UPDS van donar, a final de 2010, el vistiplau a l'esborrany de l'acord de pau amb el Govern i van anunciar la seva intenció de convertir-se en partit polític, un cop s'hagués signat l'acord definitiu. Els dirigents del KLNLF, facció escindida de l'UPDS des de 2004, es van mostrar disposats a renunciar a la lluita armada però sense abandonar les seves aspiracions sobiranistes que, però, van accedir a discutir en el marc d'unes converses de pau amb el Govern. El president de l'ULFA, Arabinda Rajkhowa, per la seva banda, va assegurar que els líders del grup alliberats a final de 2010 estaven preparats per iniciar converses de pau amb el Govern. A final d'any, el president de la facció de l'NDFB contrària a les negociacions, Ranjan Daimary, que va ser detingut el maig de 2010,

també es va mostrar favorable a iniciar converses de pau, i fins i tot va assegurar estar disposat a renunciar a les demandes de sobirania amb la finalitat de poder iniciar el procés de negociacions.

Un factor que sens dubte ha tingut un paper decisiu en aquest canvi d'actitud ha estat la campanya de detencions massives llançades per l'Índia, i els seus veïns Bhutan (el 2003) i Bangladesh (el 2009), contra les bases de l'ULFA i l'NDFB, principalment, que van aconseguir decapitar part del lideratge d'aquests grups. A això se sumen les diverses onades de rendicions d'insurgents i líders de diferents grups armats d'oposició que s'han produït al llarg del 2010. En aquest sentit, va destacar per la seva envergadura la rendició de 419 integrants i líders del grup armat d'oposició KLNLF, que van depositar les armes a principi del 2010.

No obstant això, els diferents processos de pau oberts a Assam, i els que podrien iniciar-se al llarg del 2011, presenten alguns desafiaments. L'obstacle principal és la divisió interna que presenten els grups insurgents. Malgrat la desactivació de les faccions de l'ULFA amb presència a Bangladesh, les faccions del grup armat asentades a Myanmar –liderades pel comandant en cap del grup armat, Paresh Baruah, que s'ha mostrat contrari al procés de pau– continuen suposant un obstacle per a les negociacions. Pel que fa a l'NDFB, tot i la predis-

posició mostrada pel principal líder del grup per iniciar un procés de pau amb el Govern, aquest posicionament sembla no concordar amb les accions dels insurgents de la facció contrària a les negociacions de pau, que a final d'any van intensificar els atacs contra la població civil.

En definitiva, encara que diversos factors dibuixen un panorama favorable pel que fa al possible avenç en el procés de pau a Assam amb vista al 2011, hi ha també alguns factors que poden dificultar l'èxit d'aquest procés i que cal tenir en compte. En qualsevol cas, les negociacions de pau han d'anar acompanyades de mesures que afavoreixin el desenvolupament econòmic de la regió, ja que l'estancament que pateix Assam, juntament amb altres factors com la corrupció, només contribueix a augmentar el descontentament i la frustració d'una població castigada per les tres dècades de violència en l'estat i, en definitiva, a donar oxigen a la insurgència.

El Govern manté oberts processos de pau amb els principals grups armats de l'estat i preveu iniciar converses amb l'ULFA

6. La represa de les converses de pau a les Filipines

A final de 2010, després de diversos anys d'interrupció del procés negociador, el Govern filipí i l'NDF (referent polític del grup armat d'oposició NPA) es van comprometre a reprendre els contactes exploratoris el gener de 2011 i les converses formals de pau el febrer de 2011, en ambdós casos a Oslo i amb la facilitació del Govern de Noruega. A més, van signar un acord d'alto el foc entre el 16 de desembre i el 3 de gener –el més llarg dels últims deu anys. Atès que les negociacions es van iniciar fa més de 20 anys, cal esmentar que en ocasions anteriors ja s'havien reprès les converses i signat acords d'alto el foc. No obstant això, hi ha alguns factors que conviden a pensar que en aquesta ocasió s'obre una veritable oportunitat per posar fi per la via pacífica i política a un conflicte armat que es va iniciar als anys seixanta i que ha provocat la mort de milers de persones en les últimes cinc dècades.

En primer lloc, l'àmplia victòria electoral del nou president, Benigne *Ninoy* Aquino, en els comicis de maig va obrir noves perspectives per a la resolució del conflicte. El nou Govern va declarar des del principi la seva predisposició a reprendre les converses i arribar a acords de pau amb els principals grups armats del país –l'NPA i el MILF– el més ràpid possible, per així poder començar a implementar-los durant l'actual mandat presidencial. En aquest sentit, Aquino va nomenar com a nova assessora presidencial dels processos de pau Teresita Quintos-Deles, que ja havia ocupat el càrrec anteriorment i que va ser ben rebuda per organitzacions de la societat civil. El nou Govern també va recompondre els panells negociadors amb el MILF i l'NPA/NDF i va nomenar com a cap del panel amb l'NPA/NDF Alex Padilla, un destacat activista dels drets humans durant la dictadura de Ferdinand Marcos que també gaudeix d'influència i reputació entre la societat civil.

D'altra banda, la nova administració va tractar de distanciar-se de la política contrainsurgent del Govern anterior, caracteritzada pel bel·licisme, les acusacions de violacions massives de drets humans i l'assetjament contra els sectors propers al moviment comunista. Així, a final d'any, les Forces Armades van fer públic un nou pla de seguretat que, segons Manila, respectarà els drets humans i el Dret Internacional Humanitari i tindrà com a objectiu la consecució de la pau i no la simple derrota de l'enemic. L'anterior presidenta, Gloria Macapagal Arroyo, s'havia compromès a derrotar militarment l'NPA l'any 2010 i per això va implementar operacions de contrainsurgència que van afeblir enormement l'NPA però que també van tenir un important impacte sobre la població civil. Tot i assumir que el Govern tracta de sobredimensionar la pèrdua de capacitat militar i suport social de l'NPA en els últims anys, el cert és que nombroses fonts independents consideren que el grup compta actualment amb el nombre de combatents més baix de la seva història. Per tant, l'increment de les hostilitats que es va produir durant el Govern d'Arroyo va posar de manifest dues situacions que segurament tam-

bé faciliten la represa del diàleg. En primer lloc, que és molt difícil que les Forces Armades puguin eradicar militarment l'NPA, que continua comptant amb prop de 5.000 combatents i es troba actiu en diverses províncies del país. D'altra banda, també sembla força obvi que la insurgència comunista s'ha vist molt debilitada en els últims anys, de manera que és pràcticament impossible la presa del poder a través de la lluita armada.

Encara que l'elecció del nou Govern, la improbabilitat de victòria militar per resoldre el conflicte i el recent acostament entre les parts conviden a un cert optimisme, hi ha algunes dificultats en el procés de resolució política del conflicte. En primer lloc, la confiança entre les parts és encara feble pels alts nivells de violència –que no ha disminuït el 2010; pel llarg historial de negociacions fallides i per les acusacions creuades entre les parts de manca de voluntat política o de violacions de l'alto el foc i del Dret Internacional Humanitari. En segon lloc, el Govern no accepta precondicions per al diàleg, mentre que l'NDF exigeix el compliment dels nombrosos acords assolits en els últims anys, especialment aquells en què les parts es comprometen a no exigir o imposar una capitulació i a abordar les causes profundes del conflicte armat. A més, el fet que l'NDF no reconegui la Constitució també dificulta la negociació. En tercer lloc, el Govern ha expressat els seus dubtes sobre la capacitat de la cúpula de l'NDF d'arribar i implementar acords en nom de l'NPA. Manila sosté que el líder i fundador del grup, José María Sison, estaria perdent influència dins del grup pel seu llarg exili a Holanda, per les purgues internes presumptament ordenades per ell fa alguns anys o pel qüestionament de decisions de caràcter politicoestratègic adoptades per la cúpula del grup, com el grau d'implicació en les eleccions del mes de maig. Finalment, hi ha certs sectors dins de la classe política i de les Forces Armades que s'oposen a la negociació i que consideren que la fi de la insurgència comunista passa exclusivament per l'increment de la pressió militar.

Malgrat els riscos esmentats, el gener de 2011 el Govern i l'NDF es van comprometre a impulsar un nou cessament d'hostilitats el 2011, van acordar els aspectes procedimentals i substantius de l'agenda negociadora dels propers mesos –que se centrarà en les reformes socioeconòmiques i polítiques i, posteriorment, en la fi de la violència–, van expressar el seu desig i convenciment de finalitzar les converses en menys de 18 mesos i es van mostrar prudentment esperançats sobre el futur del procés de pau, un dels més longeus de tot el món.

Després de més de 20 anys de negociacions, el Govern i l'NDF van expressar el seu desig i convenciment de finalitzar les negociacions de pau en menys de 18 mesos

7. L'assoliment d'una pau definitiva al País Basc

El conflicte del País Basc és un dels més antics del món. En essència, es fonamenta en la perdurabilitat d'un grup armat, ETA, que històricament ha reivindicat la independència d'Euskal Herria, un territori geogràfic que abasta la Comunitat Autònoma Basca i Navarra (situats a l'Estat espanyol) i el País Basc francès. En els últims anys, les demandes d'ETA, que tradicionalment han rebut el suport d'una part significativa de l'esquerra independentista basca, s'han centrat no tant en la independència sinó en el dret a decidir, és a dir, en la capacitat del poble basc de ser sobirà pel que fa al seu futur. En aquests últims anys, a més, hi ha hagut una maduració en aquesta esquerra independentista, que ha optat pels mitjans exclusivament pacífics i democràtics per aconseguir els seus objectius, fet que ha obligat finalment ETA a reconsiderar la seva lluita armada.

El 5 de setembre del 2010, ETA va fer públic un comunicat en què assenyalava que «feia ja alguns mesos que va prendre la decisió de no dur a terme accions armades ofensives», apel·lant a la comunitat internacional «per tal que prengué part en l'articulació d'una solució duradora, justa i democràtica» al País Basc. El comunicat, més aviat ambigu, va frustrar les expectatives creades dies abans en el sentit que la treva pogués ser permanent. Dues setmanes després de la seva declaració de confirmació del cessament d'operacions ofensives, ETA va fer públic un nou comunicat, dirigit aquesta vegada a la comunitat internacional en general i als signants de la Declaració de Brussel·les en particular, en el qual mostrava la seva disposició a analitzar junts els passos que necessita una solució democràtica al conflicte basc, «inclosos els compromisos que ha d'adoptar ETA». L'organització armada va mostrar el seu respecte i agraïment als signants del text que es va presentar al març per demanar a ETA un alto el foc permanent i verificable i al Govern espanyol una resposta adequada. En la mateixa línia, ETA afirmava que, per tal que es produeixi una superació «definitiva» del conflicte, «la solució ha de ser inevitablement ferma, construir-se entorn de compromisos multilaterals i desenvolupar-se a través del diàleg i de la negociació». ETA valorava com a «molt important» l'aportació internacional. En aquest sentit, va fer una crida als agents i institucions internacionals «per tal que impulsin i participin en l'estructuració d'un procés democràtic que doni una solució permanent, justa i democràtica a un conflicte polític de segles».

A final de setembre, els mediadors internacionals van exigir de nou a l'organització terrorista que declarés «un alto el foc unilateral, verificable i permanent». El col·lectiu va reiterar d'aquesta manera el que ja expressava en la Declaració de Brussel·les, realitzada a final de març: la necessitat que la banda certifiqués d'alguna forma la seva voluntat inequívoca d'abandonar la violència. Una sol·licitud que també van efectuar a Gernika una trentena de formacions polítiques i sindicals basques encapçalades per Batasuna, Aralar i EA. Dos representants de la banda sostenien la voluntat de l'orga-

nització d'«anar més enllà» del cessament d'accions ofensives «si es donaven les condicions», encara que instaven primer a la legalització de Batasuna. El col·lectiu internacional va mostrar la seva intenció de continuar treballant per afavorir la pau a Euskadi. En aquest sentit, van anunciar que «en consulta amb diversos partits interessats» van decidir establir una comissió de cinc persones per prendre decisions de «forma ràpida i eficient». Es va decidir que portés el nom de Grup Internacional de Contacte. Els mediadors pretenien superar així «les dificultats logístiques» que plantejava el treball amb un conjunt nombrós de persones i associacions, entre les quals figuraven quatre premis Nobel de la Pau.

El dia 8 de gener de 2011, ETA va fer públic un comunicat en què declarava un «alto el foc permanent i de caràcter general, que pot ser verificat per la comunitat internacional». Per a ETA, aquest era el seu compromís amb un procés de solució definitiva i amb el final de la confrontació armada, una solució que, segons la seva opinió, arribaria a través d'un «procés democràtic que tingui la voluntat del poble basc com a màxima referència i el diàleg i la negociació com a instruments». Amb aquest comunicat, doncs, ETA no va anunciar encara la seva autodissolució, però feia callar les armes de forma permanent per deixar que fossin els agents polítics i socials bascos els encarregats d'arribar a acords per consensuar la formulació del reconeixement d'Euskal Herria i el seu dret a decidir.

Possiblement no existeix un altre camí que el de la plena participació de l'esquerra independentista en les institucions

Possiblement no existeix un altre camí que el de la plena participació de l'esquerra independentista (Batasuna) en les institucions, en les eleccions municipals en primera instància i en les autonòmiques després per, des d'aquestes plataformes, fer una política en igualtat de condicions que qualsevol altra formació política, adaptant-se al joc de majories i de recerca de consensos, amb l'afegit que s'estaria en una situació que demandaria majories àmplies per aconseguir determinats objectius. A diferència de fa una dècada, Batasuna sap a la perfecció que es van acabar els temps de la perversa lògica matemàtica d'imposar-se amb el 51% dels vots, i que s'ha entrat en un període en què els projectes importants que impliquin canvis constitucionals hauran de ser ratificats per un sistema de majories àmplies, la qual cosa significa que sempre necessitarà, com a mínim, el concurs del Partit Socialista d'Euskadi (PSE) i del Partit Nacionalista Basc (PNB), fet que garanteix que no hi haurà aventures que no puguin ser assumides per la majoria de la societat. Però per això caldrà permetre que entrin en aquest joc democràtic, perquè serà, a més, el factor que farà possible que ETA faci el pas següent, el definitiu, que és el de la seva autodissolució, complint l'esquema de pau per política. Si pogués entrar en el joc polític, Batasuna seria probablement la primera que exigiria aquest pas, que conduiria, definitivament, a la pau al País Basc.